

CYD-BWYLLGOR YMGYNGHOROL ARDAL O HARDDWCH NATURIOL EITHRIADOL LLŶN 10/09/2024

Yn bresennol:

Aelodau: Y Cyngorwyr **Gareth Williams**, **Gareth Tudor Jones**, **Gruffydd Williams**, **Dafydd Davies** ac **Angela Russell** (Pencampwr Cefn Gwlad Cyngor Gwynedd) ynghyd â **Jina Gwyrfai** (Cyngor Cymuned Llanaelhaearn), **T. Victor Jones** (Cadeirydd) (Cyngor Cymuned Llanbedrog), **Sian Parri** (Cyngor Cymuned Tudweiliog) a **Jenny Emmett** (Archeoleg Gwynedd).

Swyddogion: **Bleddyn P. Jones** (Swyddog AHNE Llŷn), **Morus Llwyd Dafydd** (Swyddog Prosiectau AHNE Llŷn), **Elin Wyn Hughes** (Swyddog Gweithgareddau AHNE Llŷn), **Heledd Fflur Jones** (Arweinydd Tîm Polisi Cynllunio) a **Rhodri Jones** (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd datganiadau o ymddiheuriad gan **Einir Wyn** (Cyngor Cymuned Llanengan), **Eirian Allport** (Cyngor Cymuned Clynnog Fawr), **Gillian Walker** (Cyfeillion Llŷn), **Euros Jones** (FWAG Cymru) ac **Linda Ashton** (Cyfoeth Naturiol Cymru).

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiad o fuddiant personol.

3. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod diwethaf o'r Cyd-bwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 27 Mehefin, 2024, fel rhai cywir.

5. PROSIECT TIRLUN BYW LLŶN

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Swyddog Gweithgareddau AHNE Llŷn gan nodi bod Prosiect Tirlun byw Llŷn yn cael ei ariannu ar y cyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru a Chyngor Gwynedd.

Eglurwyd bod tair thema i'r prosiect sef; Nodweddion Hanesyddol, Amgylchedd Naturiol ac Mynediad. Ymhelaethwyd bod nifer o allbynnau penodol wedi cael eu gosod er mwyn sicrhau bod nod y prosiect o gwblhau mân waith ar y ddaear a chynnal gweithgareddau yn cael ei gyfarch. Cadarnhawyd mai allbynnau'r prosiect yw:

- Cwblhau gwaith ar 1-2 o safleoedd o fewn AHNE Llŷn ar gyfer y themâu canlynol
 - Nodweddion Hanesyddol
 - Cynefinoedd
 - Gwella Mynediad

- Cynnal 4 digwyddiad i gefnogi datblygiad sgiliau gwledig (megis adfer waliau cerrig a gwrychoedd)
- Cynnal 6 digwyddiad i roi cyfle i bobl gadw'n heini a dysgu am fyd natur a'r amgylchedd (megis Teithiau Cerdded ac Awyr Dywyll)
- Cynnal isafswm o 8 digwyddiad i Wirfoddolwyr er mwyn cefnogi themâu'r prosiect gan gynnwys adfer nodweddion, hel sbwriel a gwella llwybrau.

Tywyswyd yr Aelodau drwy nifer o weithgareddau sydd eisoes wedi cael eu cynnal gan gynnwys sesiynau codi waliau sych (Hyfforddiant Sgiliau Gwledig), cadw Cymru'n Daclus (Sesiynau Casglu Sbwriel) ac hyfforddiant strimio yn Coleg Glynllifon (Hyfforddiant i'r Wirfoddolwyr). Diolchwyd i bawb oedd ynghlwm a'r digwyddiadau hyn. Nodwyd cefnogaeth i brosiectau sy'n cydweithio gyda dysgwyr y Gymraeg er mwyn sicrhau cyfleoedd i ddysgwyr ymarfer yr iaith yn gymdeithasol.

Nodwyd bod nifer o weithgareddau ar y gweill gan nodi bydd y digwyddiadau yn cael eu hyrwyddo yn gyhoeddus dros yr wythnosau nesaf. Gofynnwyd i'r Aelodau rannu gwybodaeth am y digwyddiadau o fewn eu cymunedau lleol ac estynnwyd gwahoddiad i bawb fynychu'r digwyddiadau.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a gyflwynwyd yn ystod y drafodaeth.

6. PROSIECT "PERTHYN"

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Swyddog AHNE Llŷn gan atgoffa aelodau o'r sgwrs gychwynnol ar y mater yn ystod cyfarfod y Cyd-bwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 27 Mehefin 2024.

Cyfeiriwyd at y Comisiwn Cymunedau Cymraeg a sefydlwyd gan Llywodraeth Cymru yn 2022 er mwyn ymchwilio i'r heriau sy'n wynebu'r Gymraeg ac i awgrymu ffyrdd o addasu polisïau cyhoeddus er budd yr iaith a chymunedau. Manylwyd bod adroddiad terfynol y Comisiwn wedi cael ei gyflwyno yn ystod yr Eisteddfod Genedlaethol yn Rhondda Cynon Taf eleni. Ymhelaethwyd bod yr adroddiad yn edrych ar ddirywiad y Gymraeg ac yn pwysleisio pwysigrwydd cadarnleoedd y Gymraeg, megis Penrhyn Llŷn, a gosod argymhellion ar gyfer gweithrediadau cefnogol i'r dyfodol. Tynnwyd sylw penodol i'r argymhelliad o ddynodi ardaloedd 'o arwyddocâd ieithyddol dwysedd uwch' ble mae dros 40% o siaradwyr ardaloedd penodol yn siarad y Gymraeg. Nodwyd bod argymhellion pellach i ardaloedd Dwysedd Uwch yn cynnwys:

- Dwysau'r ystyriaeth a wneir o'r Gymraeg o fewn fframwaith polisi
- Caniatáu ymyraethau ac amrywiaeth polisi a phwyslais polisi o blaid y Gymraeg fel iaith gymunedol
- Sicrhau fod yr amrywiaeth polisi yn ymateb i anghenion cymdeithasol ac ieithyddol yr ardaloedd hyn
- Rhoi grymoedd angenrheidiol i rymuso cymunedau i wrthdroi shifft iaith.

Eglurwyd bod prosiect Perthyn wedi cael ei sefydlu gan Cyfeillion Llyn a Chymdeithas Pen-y-graig mewn ymateb i araith Jeremy Miles (Aelod Cabinet dros Economi, Ynni a'r Iaith Gymraeg) yn 2022, ble ddywedodd fod yr iaith yn perthyn i bawb ac yn gosod dyletswydd i bawb gydweithio er mwyn sicrhau ei ddyfodol. Nodwyd bod Perthyn yn unol â nod y Llywodraeth i gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 ac yn gefnogol o argymhellion y Comisiwn Cymunedau Cymraeg. Esboniwyd bod y prosiect hefyd yn

edrych ar sawl maes arall sydd yn gysylltiedig â'r iaith megis polisïau gosod tai, ystadegau ieithyddol ac enwau Cymraeg.

Ychwanegwyd bod prosiect Perthyn yn hybu Croeso Cymraeg, diwydiant ymwelwyr sydd yn rhoi pwyslais a chefnogaeth i'r iaith Gymraeg a diwylliant Cymreig. Eglurwyd bod gan y prosiect tair nod, sef:

- Gwarchod a chryfhau'r Gymraeg fel iaith gymunedol
- Cynyddu niferoedd siaradwyr ac aelwydydd Cymraeg
- Cyflwyno croeso Cymraeg i bawb a hanes ein bro i'r byd

Adroddwyd bod Cyfeillion Llŷn a Chymdeithas Pen-y-graig wedi codi ymwybyddiaeth o brosiect Perthyn gyda cynghorau cymuned a thref lleol. Cadarnhawyd bod cynghorau Aberdaron, Botwnnog a Thudweiliog wedi dynodi ardaloedd o arwyddocâd ieithyddol Dwysedd Uwch gyda nifer o gynghorau eraill yn rhan o'r prosiect erbyn hyn.

Esboniwyd bod 'cynlluniau i warchod a chryfhau'r Gymraeg' wedi cael ei ychwanegu at restr o gynlluniau fydd yn cael blaenoriaeth yng Nghynllun Adfywio Lleol, Cynllun Ardal Ni Pen Llŷn 2023 am y tro cyntaf, yn dilyn cefnogaeth Cynghorau Cymuned Llŷn i ddynodi'r Ardal yn un o arwyddocâd ieithyddol Dwysedd Uwch.

PENDERFYNIAD

- **Croesawu adroddiad y Comisiwn Cymunedau Cymraeg a datgan cefnogaeth i Lywodraeth Cymru**
- **Galw ar Lywodraeth Cymru i weithredu ar argymhellion Comisiwn Cymunedau Cymraeg fel mater o frys er mwyn gwarchod yr iaith ym Mhen Llŷn.**
- **Cefnogi mewn egwyddor prosiect Perthyn a'r 3 prif nod**

7. CYNLLUN RHEOLI'R AHNE

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Swyddog AHNE Llŷn gan atgoffa'r Aelodau bod paratoi ac olygu Cynllun Rheoli yn un o gyfrifoldebau statudol Cyngor Gwynedd yn unol â Deddf Cefn gwlad a Hawliau Tramwy 2000. Nodwyd bod gan y Cyd-bwyllgor Ymgynghorol hwn rôl yn ystod y broses o baratoi ac adolygu'r Cynllun.

Cydnabuwyd bod amryw o ffactorau wedi amharu ar amserlen adolygu'r Cynllun megis y pandemig, gwaith ar brosiectau cyfalaf eraill a chapasiti'r swyddogion i gyflawni'r gwaith yn amserol. Er hyn, pwysleisiwyd bod y Cynllun presennol wedi dyddio ac mae ei adolygu yn flaenoriaeth.

Pwysleisiwyd pwysigrwydd ystyried y gwybodaeth ddiweddaraf am nodweddion yr ardal, cynlluniau, strategaethau ac amcanion cadwraeth wrth adolygu'r Cynllun. Nodwyd hefyd bydd angen dilyn canllawiau gan Cyngor Cefn Gwlad Cymru sydd bellach yn cael eu diweddarau gan Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer AHNEau ac Parciau Cenedlaethol. Nodwyd bod swyddogion AHNE Llŷn eisoes wedi cyflawni peth gwaith cefndirol drwy gomisiynu diweddariad o Adroddiad ar Gyflwr yr AHNE, gyda chrynodeb o ddiweddariad ar wahanl nodweddion o'r ardal wedi cael ei gyflwyno i'r Cyd-bwyllgor. Ychwanegwyd y bu i Ymgynghorydd gael ei gomisiynu er mwyn diweddarau Cyd-destun y Cynllun.

Atgoffwyd yr Aelodau o rinewddau AHNE Llŷn, gan nodi na ragwelir yr angen i addasu'r rhain ar gyfer y Cynllun diwygiedig. Nodwyd mai'r rhinweddau sydd yn perthyn i AHNE Llŷn yw:

- Tirlun ac Arfordir Hardd
- Tawelwch ac Amgylchedd lân
- Cyfoeth o fywyd gwyllt a chynefinoedd
- Yr Amgylchedd Hanesyddol
- Yr Iaith Gymraeg a'r diwylliant
- Pobl a chymunedau clos
- Cynnyrch a busnesau lleol
- Mynediad hawliau tramwy

Argymhellwyd gweledigaeth newydd ar gyfer y Cynllun diwygiedig yn seiliedig ar y flwyddyn 2050 sef;

“Ardal o dirlun ac arfordir hardd gyda bywyd gwyllt cynhenid yn ffynnu, lefel isel o lygredd amgylcheddol a digonedd o gyfleon mynediad cyhoeddus. Adeiladau a nodweddion hanesyddol mewn cyflwr da, busnesau lleol yn llwyddo a chymunedau Llŷn yn cynnal yr iaith a'r diwylliant Cymreig”.

Ychwanegwyd bod y weledigaeth hon yn ddiweddariad i'r weledigaeth at gyfer 2040 sydd eisoes mewn lle yn y Cynllun presennol.

Eglurwyd bydd Uned AHNE yn adolygu amcanion a pholisiau'r Cynllun presennol gan drefnu cyfarfod o'r Cyd-bwyllgor i drafod yr addasiadau hynny. Ymhelaethwyd bydd y Cynllun Gweithredu yn cael ei addasu er mwyn cynnwys manylion am y gwaith yr anelir ei gwblhau o fewn cyfnod gweithredol y Cynllun. Nodwyd yr angen i adolygu Asesiadau Rheoliadau Amgylcheddol a Rhywogaethau sydd ynglwm â'r cynllun.

Aethpwyd ymlaen i gadarnhau bydd cyfnod o ymgynghori ar y Cynllun diwygiedig drafft. Cadarnhawyd bydd gan y Cyd-bwyllgor rôl i ystyried y sylwadau a dderbynnir.

Trafodwyd sefydlu is-bwyllgorau penodol er mwyn datblygu'r Cynllun a derbyn mewnbwn manwl gan Aelodau'r Cyd-bwyllgor ar rinweddau penodol AHNE Llŷn. Er hyn, pwysleisiwyd gallai hyn arafu'r broses o ddiweddaru'r Cynllun gan i'r Uned dderbyn gwybodaeth ac argymhellion yn dameidiog. Sicrhawyd bydd trafodaethau ar agweddau o adolygu'r Cynllun yn cael ei drafod yn fanwl yng nghyfarfodydd y Cyd-bwyllgor yn y dyfodol. Cytunwyd ei fod yn holl-bwysig bod cymaint o fewnbwn a phosib i'r Cynllun gan gydnabod mai cyfrifoldeb statudol Cyngor Gwynedd yw ei gwblhau. Nodwyd bod cyfarfodydd y Cyd-bwyllgor yn cael ei gynnal yn amlach wrth adolygu'r Cynllun.

PENDERFYNIAD

- **Derbyn yr wybodaeth yn yr adroddiad ar gyfer y Cynllun Rheoli.**
- **Cynnal cyfarfod nesaf y Cyd-bwyllgor ym mis Tachwedd er mwyn trafod materion sy'n ymwneud ag adolygu'r Cynllun Rheoli yn unig.**

Dechreuodd y cyfarfod am 4.00yh a daeth i ben am 5.10yh

CADEIRYDD